

NORSK LITTERATURFESTIVAL 20 ÅR

NORSK SIGRID UNDSET-DAGENE LILLEHAMMER
LITTERATURFESTIVAL
26. - 31. MAI 2015

INNHOLD

4	Alt som har grodd i Sigrid Undsets hage. Styrets beretning.
12	Fesjå og fornuft – 20 år på festival Vigdis Hjorth
26	Øyeblikk i festivalens historie. Foto av Lars Eivind Bones, Dagbladet.
32	Appendiks: Festivalen år for år.

NORSK LITTERATURFESTIVAL – SIGRID UNDSET-DAGENE 20 ÅR

Deles ut gratis i forbindelse med Norsk Litteraturfestival 2015.

Alle foto av Lars Eivind Bones, for Dagbladet.
Gjengitt med tillatelse.

Design: Brenneriveien
Trykk: Grøseth

ALT SOM HAR GRODD I UNDSETS HAGE

NORSK LITTERATURFESTIVAL 20 ÅR | STYRETS BERETNING

Historien til Norsk Litteraturfestival bør ikke skrives av festivalens eget styre, derfor er denne lille beretningen bare et bidrag til den historien andre forhåpentligvis vil skrive en dag. For så mye tør vi i alle fall antyde, at den årlige litteraturuka på Lillehammer over de siste tyve årene har vokst seg til en viktig begivenhet i norsk litterært liv. Og viktige begivenheter fortjener å få sin historie skrevet, det samme gjelder menneskene som har skapt dem.

For ingenting blir til av seg selv. Mange har gjennom årene bidratt til å gjøre Norsk Litteraturfestival til det den er i dag. Men noen har gått foran, noen har tatt de første spadestikkene i det som skulle bli Sigrid Undsets nye hage på Lillehammer.

OPPTAKTEN (1993–1995)

Mot slutten av 1980-årene lå mye til rette for en kulturell satsning på Lillehammer. Én ting var at IOC i 1988 hadde vedtatt at Vinter-OL 1994 skulle legges til byen, og med det forventet mange et kulturelt løft for et område som på forhånd rommet sterke kulturelle tradisjoner og institusjoner. Men uavhengig av vinterlekene og alt som ville følge med dem, lå særlig én forventning og gjæret i byen: Hva skulle man gjøre med Sigrid Undset? Nobelprisforfat-

teren fra Bjerkebæk var byens litterære stolthet, men kunne stoltheten også omsettes i noe skapende? Slik tenkte man for så vidt ikke bare på Lillehammer. På denne tiden arbeidet Maria Fuglevaag Warsinski med dokumentaren *Sigrid Undset – et kvinneliv* (1993) med støtte fra UD, mens Liv Ullmann fullførte storfilmen *Kristin Lavransdatter*, basert på romanen *Kransen* i 1995.

I selve byen var det særlig på Nansenskolen man snakket om Sigrid Undset. Her, ved skolen Undset selv sto som medstifter av, hadde man for så vidt alltid vært opptatt av litteratur, og man hadde god kontakt med eieren av Bjerkebæk, Christianne Undset-Svarstad, som pleide å åpne dikterhjemmet for studentene under skolens sommerkurs. I 1982 ble det holdt et Undset-seminar i forbindelse med dikterens 100-årsjubileum. Mot slutten av tiåret lå derfor alt til rette da frilansjournalisten Torunn Margrete Eriksen kom opp med ideen om en fremtidig festival med utgangspunkt i Sigrid Undset og vant gehør hos Nansenskolens litteraturansvarlige, Helene Strand Johansen. Sammen skapte de Sigrid Undset-dagene, som ble avviklet over fire maidager i 1993 med «Biografien» som tema, og med kunstutstilling, katolsk messe og omvisning på Bjerkebæk som høydepunkter utenom selve seminaret. Det hele var kommet i stand ved dugnadsarbeid fra flere hold, inkludert økonomisk bidrag fra fylkeskommunen og kulturavdelingen i LOOC.

Året etter, i selve OL-året 1994, ble arrangementet gjentatt, også denne gang med et program som pekte ut over Undsets eget forfatterskap. Og nå gikk det raskt. Samme høst ledet direktøren i Aschehoug forlag, William Nygaard, arbeidet for å etablere stiftelsen «Sigrid Undset-dagene, Lillehammer Litteraturfestival». Som stiftere sto Nansenskolen, Aschehoug & Co, Lillehammer kommune, Lillehammer Utvikling, De Sandvigske Samlinger og Christianne Undset-Svarstad. Man nedsatte et styre og råd med representanter fra de forskjelligste hold: Universitetet i Oslo, NORLA, UD, Oppland forfatterlag, Oppland fylkeskommune og Høgskolen på Lillehammer. Denne bredden sier sitt om ambisjonen – å vokse til å bli den ledende litteraturfestivalen i Norge, ja, gjerne i hele Norden. Med dette målet for øye ble navnet snart endret til «Sigrid Undset-dagene. Norsk Litteraturfestival», senere snudd til «Norsk Litte-

raturfestival. Sigrid Undset-dagene».

Rådet ble festivalens øverste organ, og rådsleder William Nygaard festivalens øverste sjef, mens Helene Strand Johansen og Torunn Eriksen gikk inn som henholdsvis styreleder og styremedlem. Til å arrangere selve festivalen engasjerte de Trine Vollan som prosjektleder.

Dermed var man i gang for alvor.

PIONERTIDEN (1995–2004)

Til tross for det gode forarbeidet, var jomfrufestivalen i 1995 et løft, ikke minst for Trine Vollan, som sto for både det praktiske og det kunstneriske – riktignok med god hjelp fra Helen Strand Johansen og Nansenskolen. 2800 deltakere, 46 arrangementer. Tema: «Sigrid Undsets helgenlegender og biografier». De neste årene vokste festivalen jevnt og trutt, fra 1997 med Randi Thorsen som daglig leder og poeten Øyvind Berg som kunstnerisk konsulent. Ved årtusenetets utgang passerte man 10.000 deltakere, og få år etter det igjen lå besøkstallet på 14–15.000. Kjente og mindre kjente forfattere strømmet til, det samme gjorde pressen – særlig fra 1999, da førte journalister snuste rundt på Lillehammer etter litterære nyheter. Én av disse skulle ha vært besøk av nobelprisvinneren José Saramago, men han meldte dessverre avbud. Til gjengjeld kunne de året etter skrive hjem om Jonny Halbergs opplesning hengende over juvet i Mesnaelva, eller uroppføringen av Georg Johannesens *Ars Morendi* av komponisten Guttorm Guttormsen året etter det igjen.

Ideen om å ordne festivalen rundt et utvalgt tema var etablert helt fra starten. De første årene var temaene utpreget litterære (Undset, epoketema for 60- og 70-årene, Norsk samtidslitteratur, Fordømte diktere, Dårskap og diktere, Forbrytelse og poesi), men alt i denne fasen etablerte man det som kom til å bli normen: Åpne, ladede temaord som ga tolkningsrom ut over det rent litterære (Makt, Myter, Europa).

Fra første stund var tanken å gjøre Norsk Litteraturfestival til et møtested for den brede og den smale litteraturen. I tillegg fikk festivalen også et klart bransjepreg. NORLA og Aschehoug hadde vært samarbeidspartnere fra starten, etter hvert kom andre forlag og andre grener av bokbransjen med, gjerne i form av faste seminarer:

NORLA hadde fra begynnelsen av invitert oversettere, dette ble starten på det faste Oversetterseminaret. Fra 1996 fulgte Debutantseminaret, året etter Kritikerseminaret og i 2002 Forleggerseminaret og senere Sakprosaseminaret (2012). NORLA og Forleggerforeningen har dessuten invitert utenlandske forleggere til festivalen. I tillegg har Bokhandlerforeningen holdt årsmøtene sine her, mens Den norske Forfatterforening og andre har avholdt styremøter. Mange av seminarene har vært arrangert av de respektive bransjeorganene, og tilsvarende har De norske Bokklubbene og andre vært aktive programskapere. På denne måten har Norsk Litteraturfestival gjennom årene trukket på eksterne bidrag, og slik kunnet levere en festival som er langt større enn deres eget budsjett tilsier.

I denne bransjetilknytningen ligger det opplagt både farer og muligheter; farer fordi en bransjedominant festival risikerer å gjøre arrangementet internt og toppstyrt, muligheter fordi, ja, det sier seg vel selv hvis man antar at norsk bokbransje faktisk bryr seg om litteraturen på litteraturens premisser. Uansett har en stor del av bokbransjens bidrag på Lillehammer vært rettet mot publikum. Det samme kan utvilsomt sies om Pub til pub-runden, som fra 2004 har knyttet forfattere, tilreisende og lokale publikummere til byens vannhull og lillehamringer flest, akkurat som Litteraturtoget (2003) ble festivalens forlengede arm langs jernbaneskinnene mot Oslo, som oppvarming for tilreisende og uventet glede for tilfeldige passasjerer. Programmet fant etter hvert sin form, med opplesninger, foredrag, bokbad og debatter som stamme, supplert med kreative påfunn som nasjonalsangkonkurransen i 2002, der Gro Dahle vant med sin rap «Norge i fløtesaus». To år senere kåret festivalen, i samarbeid med Morgenbladet, Norges ti beste forfattere under 35 år – en kåring som vil gjentas i jubileumsåret.

I 2004 tok nye krefter over ledelsen. Tone Kolaas gikk inn som daglig leder, med Birgit Hatlehol og John Erik Riley som henholdsvis kunstnerisk leder og litterær rådgiver. Med denne trio i front tok festivalen et sprang med hensyn til omfang og bredde. Mens tallet på besøkende fortsatte å stige jevnt, skjøt antall arrangementer i været til 134, mot 74 året før. I dette brede tilbudet fant ikke bare sakprosaen endelig sin faste plass, men man klarte også i økende grad å tiltrekke seg internasjonale forfattere innenfor og

utenfor Norden. Denne utvidelsen pekte mot epokeskiftet som ventet året etter, da Kultur- og kirkedepartementet ga Norsk Litteraturfestival status som knutepunktfestival.

KNUTEPUNKTFESTIVALEN (2005–)

Vedtaket om å gjøre Norsk Litteraturfestival til knutepunktfestival innebar større ansvar, økt prestisje og betydelig høyere, og ikke minst faste, økonomiske tilskudd fra det offentlige, fordelt mellom stat, fylkeskommune og kommune. Rent organisatorisk medførte knutepunktstatusen at styret avløste rådet som festivalens høyeste myndighet i 2006.

Dette innebar at rådets leder, William Nygaard, ikke lenger var festivalens øverste sjef. Nygaard hadde vært en av festivalens fødselshjelpere og valgte å takke for seg som leder av rådet etter elleve år, men ble sittende som rådsmedlem ennå en stund.

Med større forutsigbarhet og styrke kunne festivalen fra 2006 utvide både staben og ambisjonene. Helt fra starten hadde man også klart å trekke til seg en lang rekke private sponsorer. Både overfor staten, sponsorene og samarbeidende institusjoner ble det desto viktigere å markere festivalens uavhengighet, ikke minst kunstnerisk. Det har ikke forhindret at man internt har holdt seg med et heller aktivt styre. Heller enn å opprette en egen programkomité, har festivalen nemlig latt styremedlemmene komme med innspill til administrasjonen og kunstnerisk leder, hele tiden under forutsetningen av at de siste er suverene i utformingen av programmet.

I knutepunktårene har festivalen fortsatt satsingen på andre kunstneriske uttrykksformer som teater, musikk og bildekunst. Videre har man lyktes i å lokke en rekke internasjonale forfattere til byen, blant dem Amos Oz, Nuruddin Farah, Antony Beevor, Zadie Smith, Einar Már Guðmundsson, Herta Müller, Ian Buruma, Sofi Oksanen, André Brink, J.M. Coetzee, Yasser Kemal, Julian Barnes, Svetlana Aleksijevitsj og Slavenka Drakulic´.

Bokhandler Shah Muhammed Rais fra Kabul hører ikke hjemme blant disse, men også han ble invitert til festivalen i 2006, som den første litterære karakteren (!), og dessuten som selvoppnevnt representant for litteraturens ofre – og i alle fall for globaliseringen av norsk litteratur!

Internasjonaliseringen av festivalen har vel å merke ikke forhindret at norske forfattere fortsatt dominerer på festivaldagene. I beste fall har man klart å skape bånd mellom det nasjonale og internasjonale. Hva så med det lokale, selve grunnlaget for hele festivalen? Har lillehamringene forsvunnet i all viraken?

Vel, det skal ikke legges skjul på at bransje- og Oslo-dominansen har vært diskutert. Men Norsk Litteraturfestival er og blir en begivenhet som finner sted på Lillehammer, og gjennom årene har festivalen gjort grep for å knytte seg nærmere til byen. Lokale folk er med i ledelse, styre og råd, og festivalen samarbeider tett med kommunen og institusjonene i området – Lillehammer museum, høyskolen, biblioteket, kunstmuseet, kinoen, byens næringsliv og andre. Mange av disse stiller med lokaler; i løpet av festivaluka er det aldri langt til en sal, en kafé eller et sted utendørs (parken) der litterære aktiviteter finner sted. Man har også gjort alt for å utnytte litterære fenomener som kan knyttes til byen. Bjørnstjerne Bjørnsons bolig på Aulestad er, til tross for at den ligger et stykke unna byen, trukket inn som arena, mens Dag Solstad har tatt publikum med på tur i det Lillehammer som gjenfinnes i hans *Roman 1987*. Den lokale tilknytningen sikres videre gjennom publikum, som rett nok består av mange tilreisende, men selvsagt også av lillehamringer. Sist, men på ingen måte minst, rekrutteres de fleste av de frivillige fra byen. Og de frivillige er selve festivalens rygggrad de dagene festivalen pågår; de gjenkjennes på T-skjorta over hele byen i slutten av mai når de loser forvirrede forfattere og nysgjerrige publikummere til rett sted til rett tid og avvikler de praktiske oppgavene ved festivalen år etter år.

Kanskje kan man si det slik at Norsk Litteraturfestival har vokst fra å være et lokalt initiativ, via det nasjonale mot det internasjonale, uten at den dermed har vokst *fra* det lokale som sådan. Snarere har festivalen vært et møtepunkt for det lille samfunnet og det store, globale. Akkurat som Sigrid Undset selv har vært det, og fortsatt er det. I tillegg har både Undset og Bjørnson gitt festivalen et ankerfeste bakover i tid, i den norske litterære arven, representert ved to av dens mest internasjonale størrelser (og ja, Ibsen har fulgt med, han også, til tross for at han så vidt var innom byen på sin ferd opp Gudbrandsdalen for å samle sagn og folkeeventyr i 1862).

Bruken av temaer i perioden må sies å ha vært vellykket; pregnante formuleringer har skapt mange gode arrangementer og store forventninger til festivalen på forhånd (Strid og forsoning, Iscenesettelse, Utroskap, Fremtiden, Sannhet, Løsrivelse, Byen, Penger og Ansvar). En viktig begivenhet var etableringen av Pegasus-programmet i 2007. Dette innebar at litteratur for barn- og unge fikk hevet status som en festival i festivalen, med eget program og leder (først ut var Widar Aspeli). Pegasus har i sin tur trukket tu-senvis av barn og unge fra distriktet inn i festivalen og slik styrket den lokale forankringen ytterligere. Mindre viktig, men veldig morsomt, var oppstarten av Litteraturquizen i 2004. Det samme kan sies om festivalens happening i 2008, da Simen Ekern intervjuet Margaret Atwood som var til stede i form av et hologram, og der seansen (!) ble avsluttet ved at Atwood signerte bøker ved hjelp av en «long pen» fra andre siden av Atlanterhavet. Mindre spektakulært, men desto viktigere for festivalens intellektuelle profil, er rekken av faste taler og forelesninger som er introdusert gjennom årene: Sigrid Undset-forelesningen kom alt i 2000, Bjørnson-forelesningen og Hovedforedraget i 2007 og Vesaas-foredraget i 2012. I samme ånd var kåringen av Den norske litterære kanon, som ble presentert på festivalen i 2007. De følgende to årene ble steiner med sitater fra de kanoniserte verkene lagt ned i Lillehammers gater; slik skapte man et *lokal* minnesmerke over den nasjonale litteraturhistorien, med festivalen selv som bindeledd.

I 2007 var tiden også inne for et regimeskifte. Nå kom Randi Skeie inn som daglig leder, mens den kunstneriske ledelsen ble overlatt til forfatteren Stig Sæterbakken. Med den siste fikk man en viljesterk medarbeider som dessverre bare rakk å bidra til to og en halv festival: Da Sæterbakken inviterte holocaustfornekteren David Irving for å belyse temaet «Sannhet» i 2009, reiste det seg en storm av protester. Fritt Ord truet med å trekke støtten, og styret besluttet å annullere Irvings invitasjon. Resultatet ble at Sæterbakken valgte å gå fra stillingen og ble erstattet av Endre Ruset. Dermed hadde festivalen pådratt seg sin første og foreløpig siste skandale av betydning.

Noen mener kanskje at man burde hatt flere, og det er naturlig. En litteraturfestival av vår størrelse *skal* motta løpende kritikk fra

et våkent litterært miljø, samtidig som ledelsen skal ta sine suverene valg. Meningene om Irving-invitasjonen er delt den dag i dag. Sikkert er det i alle fall at festivalen ikke tjener på å omgå ubehagelige emner og rystende litteratur. Nye kontroverser kan komme, og det ligger i en seriøs litteraturfestivalens natur også å være en kamparena om nødvendig. Det forhindrer ikke at det i tillegg ligger i festivalens vesen å gi rom for den lette og brede litteraturen. Men balansen bør til enhver tid diskuteres. I beste fall har man sett at skillet mellom det smale og det brede er flytende, og at også det brede publikum kan ha smalere smak enn man kanskje skulle tro.

I 2011 kom Kjersti Stenseng inn som festivalleder med Endre Ruset og Lars Mytting som kunstneriske rådgivere, men allerede året etter overtok dagens leder, Marit Borkenhagen. I de følgende årene har hun hatt hjelp av de kunstneriske rådgiverne Gabriel Moro (2012), Line Undrum Mariussen (2013–2015) og Linn Rottem (sammen med Mariussen 2015). Pegasus-ansvarlige etter Widar Aspeli har vært Randi Høiholt-Vågsnes (2011–2014) og Anne-Thea Haavind og Helene Heger Voldner (2015). I disse årene har besøkstillene ligget på rundt 24–25.000, mens antall arrangementer toppet seg i 2012 med hele 257 enkeltstående begivenheter.

Etter dette har festivalledelsen bevisst gått inn for å bygge programmet noe ned. For en allerede stor og moden festival er det nemlig ikke noe mål å vokse for enhver pris. Viktigere er det å dyrke kvaliteten. Dette innebærer ikke noen nedbygging av ambisjoner, ideer og eksperimentvilje. Et bevis på det er introduksjonen av Nordisk seminar i 2014, der unge nordiske forfattere ble samlet til faglig utveksling. I 2014 valgte man også å gå bort fra temaer i programmet, nettopp for å teste ut nye grep som kunne revitalisere programtenkningen.

Ingen vet hvordan Norsk Litteraturfestival vil utvikle seg i fremtiden, men det er i alle fall løfterikt å se hvor mye som har grodd i Sigrid Undsets hage på Lillehammer de siste tyve årene.

God jubileumsfestival, alle sammen!

FESJÅ OG FORNUFT – 20 ÅR PÅ FESTIVAL

VIGDIS HJORTH

Da jeg ble spurt om jeg ville skrive noe i forbindelse med tjuetårsjubileet for litteraturfestivalen, ba jeg om å få tilsendt programmene for de årene jeg hadde deltatt, for å huske hva jeg hadde vært med på.

Så forsto jeg at det var hva jeg husket, uten å bli minnet på om det, og hvordan jeg husket det uten å bli korrigert av fakta, som ville være interessant.

Den festivalen som står sterkest i minnet er den i 2001, den første etter at det var blitt slutt mellom litteraturprofessor Arild Linneberg og meg. Jeg hadde ikke sett ham på sju måneder, siden vi sto og klinte på Lysaker stasjon før han tok toget til Bergen i oktober 2000. Så skjedde ting, så ble det slutt, så skulle vi begge på litteraturfestivalen på Lillehammer, hadde jeg sett av programmet. Men han skulle ikke på før jeg var dratt, heldigvis, og likevel var jeg urolig i bilen på vei oppover.

Da jeg skulle sjekke inn på Breiseth, var det kø i resepsjonen som vanlig på festivalens første dag, og den nervøse stemningen som råder når forfattere, kritikere og journalister braker sammen. Folk som står i et gjensidig, men ambivalent avhengighetsforhold til

hverandre, som strever med å finne den nødvendige balansen mellom reservasjon og forekommenhet. Men dikteren Triztan Vindtorn satt tungt i en dyp lenestol i peisestua og lot seg ikke anfekte, og nektet å forhaste seg. Jeg satte meg på armlenet, og han fortalte om feiringen av Arilds femtiårsdag hos Geir Mork uka før. Det hadde vært gøy, sa han, men han var blitt så full at han kom i klamperi med sjåføren på bussen hjem til Drammen og ble kastet av i Lierbakkene og sjanglet langs motorverveien til han ble plukket opp av en politibil i tunellen og satt på glattcelle. Seksti år og på glattcelle, stønnet han, og det var som alltid oppløftende å konversere med Triztan, for han var i regelen verre stilt enn meg. Da vi var vel innstallert, dro vi med Thorvald Steen til en ungdomsskole der vi skulle konkurrere i litterær opplesning. De unge skulle stemme fram en vinner, og vi fridde ublu til deres laveste instinkter under våre tildelte sju minutter. Triztan kastet sjokoladepenger ut i salen, og jeg vurderte å vise puppene mine. En lokal poet som behersket kunsten å rime, vant. Da vi gikk derfra, var vi usikre på om vi likte utviklingen i bokbransjen. Så ringte redaktøren min og jeg svarte spent, for jeg hadde akkurat levert et manus om et turbulent forhold mellom en dramatiker og en tyskprofessor og lurte naturlig nok på hva hun syntes. Hun likte det, sa hun, og jeg husker den indre jubelen ordene fylte meg med, men også uroen som meldte seg like etterpå da jeg fikk en tekstmelding fra Arild som skrev at han var i byen, han ville bare jeg skulle vite det.

*«Seksti år og på glattcelle, stønnet han,
og det var som alltid oppløftende å
konversere med Triztan, for han var i
regelen verre stilt enn meg.»*

Oppskjørtet ringte jeg min venninne og forhenværende redaktør i diverse litterære publikasjoner, Birgit Hatlehol, som sa jeg ikke måtte være der alene når han var der. Jeg skjønte hva hun mente og kjørte til Oslo og hentet henne, vi ankom Lillehammer ved midnatt,

snek oss usett inn på Breiseth og la oss anføttes i senga på mitt lille enkeltrom. Telefonen begynte snart å ringe, men Birgit trakk kontakten ut. Hadde ikke hun vært der, hadde jeg sikkert tatt den. Neste dag unngikk vi frokostsalen og gikk aktsomt ned til Søndre park der jeg skulle samtale med Hanne Ørstavik og en svensk poet om å være kvinnelig forfatter. Hanne Ørstavik sa at hun var lei av at kjønnet ble trukket inn når det var irrelevant for romanen, mens den svenske sa at hun skrev med kjønnet, at hun skrev kjønnskrift, at hun ville at hver bokstav skulle lukte av fitte. Ordstyreren spurte hva jeg mente, men på grunn av gårsdagens bilkjøring hadde jeg ikke fått forberedt meg og mumlet at jeg var enig med Hanne Ørstavik, samtidig som jeg fryktet at manuskriptene mine og særlig det siste luktet av både det ene og andre. Så kom en ung debutant på scenen og leste et illustrerende dikt om en kvinne som blir voldtatt av kjæresten sin, så var samtalen over og vi gledet oss til neste post da Dagblad-nestoren Fredrik Wandrup skulle intervjuer dikt-nestoren Kolbein Falkeid, publikum strømmet til. Jeg måtte bare en rask tur oppom Gravdahl bokhandel der jeg hadde lovet å snakke to minutter om *Jørgen+Anne = sant*, som de hadde på salg, Birgit passet bordet så lenge. Jeg løp opp, men da jeg sto foran kundene i Storgata, ville jeg heller snakke om romanen jeg nettopp hadde fått antatt. Da jeg begynte på den, sa jeg, var arbeidstittlen *Kjærligheten som tålte alt*, mens det den ikke tålte, viste det seg, sa jeg, var at jeg gikk den etter i sømmene.

Så lo jeg og skulle fortsette da jeg så Arild lent til en lyktestolpe, blek, men fattet ved siden av Nansenskolens Helge Salomonsen som ikke var fattet, men blek, og jeg brøt sammen ved synet av dem, begynte å hulke og løp inn i butikken og gjemte meg bak en hylle med selvhjelpsbøker. Helge kom etter, klemte meg og sa: Arild grein i går. Og jeg grein enda høyere og turte ikke gå ut og møte ham. Men da jeg hadde samlet meg litt, sa jeg at vi kunne ta en øl på Haakons når jeg bare hadde fått tak i Birgit, vi ville være der om et kvarter. Helge gikk, og jeg ringte Birgit som forbannet seg selv for å ha sluppet meg av syne tre minutter. Straks etter var hun der og jeg falt sammen igjen, og hun sa vi måtte avlyse Haakons, men jeg insisterte på å klare det, å face fobien. Vi gikk til Haakons, og jeg klarte det, drakk mange øl med Helge og Arild

og andre ved et bakgårdsbord, til Arild måtte dra for å foredra om Ibsens svigermor på biblioteket. Da jeg forhørte meg med Thorvald Steen noen dager seinere, fikk jeg vite at han hadde virket ukonsentrert, og det frydet meg, til jeg fikk vite at han hadde klint med en dramatiker om kvelden, det pinte meg. Birgit og jeg satt vel på toget da det skjedde, vi kunne ikke ta bilen på grunn av ølen, så det ble en dyr tur, for neste dag måtte jeg ta toget opp igjen og hente den. Greide i hvert fall å gjøre det ubemerket, å ikke støte på en eneste festivaldeltager. For når du ikke er på festival, vil du ikke bli minnet om eksistensen av den.

Et par år seinere var Birgit hanket inn som kunstnerisk ansvarlig og hadde hyret Arild til å intervjuer meg om romanen om det turbulente forholdet mellom dramatikeren og tyskprofessoren. Han kom med ny kjæreste, og vi hilste høflig før vi gikk på scenen i parken i sola der Arild bekjente at den mannlige karakteren i boka var av en type han helst ikke ville støte på i en mørk bakgate om natta. Jeg protesterte og sa jeg fant ham ytterst fascinerende og interessant og særlig seksuelt attraktiv, og stemningen ble gemyttlig på scenen, vi lo og mimret om gamle dager, og det var ingenting å si på applausen. Arild måtte dessverre løpe videre til Nansenskolen der han skulle diskutere Natos nye strategikonsept og bombingene av Serbia, mens jeg gikk til biblioteket der den danske forleggeren Claus Clausen intervjuet psykiater Svein Haugsgjerd om frie forhold og psykiater Finn Skårderud om utroskap, ytterst underholdende begge deler. Så skulle Gyldendal presentere tre unge kvinner som hadde skrevet romaner om egen spisevegring på litt ulike måter, og jeg beveget meg til Lillehammer Kunstmuseum der Pushwagner hadde en festlig, fargesterk utstilling i annen etasje, og Nina Witoszek og Göran Rosenberg diskuterte Europa i kaféen i første. Nina Witoszek refset AKP-ml-erne for at de hadde vært AKP-ml-ere og Espen Haavardsholm var enig. Så var det allerede kveld og tid for fest. Og mens den gemene hop hang i den store salen i Banken, foreslo jeg at vi inviterte en engere, festligere krets ned i bomberommet. Inger-Elisabeth Hansen og Torgeir Schjervén, Torgeir Rebolledo Pederen, Triztan Vindtorn og Elfi Sverdrup og Øyvind Berg, som var festivalens drivende kraft i de tidligste år, den gang

deltagerne ble mottatt med hvitveisbuketter plukket av utrettelige frivillige. Og Torunn Margrete Eriksen, som fikk festivalen opp å stå, i sin tid, gjorde oss selskap sammen med Anne B. Ragde og andre som er gode til å synge skillingsviser pluss en marokkansk sosialantropolog som lurte på hva slags rituale han var med på. Birgit dro den fjorten vers lange visa om kvinnen som overlever hai-bitt og overkjørsler og fall fra taket, men neste dag står like fornøyd og vanner roser på sin altan, og det er fordi, kommer det fram i siste vers, at hun hver dag i et halvt glass vin tar en dose aspirin. Og jeg ringte Arild for å få ham til å joine det gode selskap med den nye kjæresten, men hun hadde ikke hatt sansen for seansen i parken, de hadde kranglet og det utartet til håndgemeng og Arild hadde fått et ukledelig blått øye og mistet en tann, men det er slikt som skjer på litteraturfestival.

Året etter kom jeg selv til skade da jeg forsvarte Stig Larssons rett til å røyke cannabis i Breiseths peisestue. Det var redaktøren til Pater Pollestad som mente Larsson burde gå utenfor da det var unge mennesker tilstede, medlemmer av en lokal teatergruppe som skulle spille scener fra festivaldagen for festivaldeltagerne, som kveldsunderholdning. Men jeg gikk opp på en stol og forsvarte den kontroversielle Larsson, med ildfulle vendinger om forfatteren som opprører, bohem og grensesprenger, og kom til å velte et bord med noen flasker, og så gikk stolen i gulvet og jeg falt og slo hodet i peisen og måtte på legevakten og bli sydd. Men neste dag sto jeg like fornøyet og vannet rosene på min altan. Og kom meg til Café Stift der jeg skulle diskutere kritikernes rolle med en som mente de var for strenge og en som mente de var for milde, og en som mente de burde bygge opp, framfor å rakke ned, og en som mente at forfatterne kunne ha det så godt. Jeg sa, som jeg sa hvert år når kritikken kom på tale, at en middelmådig kritiker kan gjøre mer skade enn en middelmådig forfatter og fikk applaus dette året, som de foregående, for ingen husket at det var sagt før, slik jeg ikke husket fra hvem jeg hadde stjålet det. Fra Stift sprang jeg til parken der Per Petterson og Roy Jacobsen skulle avsløre sine litterære forbilder og husker jeg ikke feil, nevnte Petterson noen amerikanske og Jacobsen noen islandske. Så måtte det være nok program for

en dag, mente jeg, særlig med tanke på min hodeskade og på at været var bra, så jeg tok en øl under sola, og Herman Willis gjorde meg selskap og Torgrim Eggen kom, og Tove Nilsen satte seg ned, og redaktører fra alle forlag betalte med kortene sine en stakket stund, før de reddet seg til rommene, og forlagssjefen i Spartacus, Per Nordanger, ba om å få låne fem hundre kroner av meg, og jeg tenkte at det sannelig var endringer på gang i bransjen, når forleggerne måtte be forfatterne om lån.

Da kaféen stengte serveringen for kvelden, var det ingen grunn til ikke å fortsette det oppløftende samvær på mitt hotellrom, så det gjorde vi, til resepsjonisten kom med en vektor og sa at festen var slutt, og selv om jeg protesterte, gikk alle, bortsett fra en dumpet elskerinne til en berømt forfatter, og redaktøren i Cappelen Damm, Harriet Karoliussen, som sov over, og om morgenen, da elskerinnen til den berømte var løpt for å be om nåde, ble Harriet og jeg liggende og tulle og tøyse, for ingen av oss hadde noe bedre på programmet. Og når vi først lå der og hadde det morsomt, var det ikke noe i veien for å åpne barskapet og åpne den kalde ølen som sto der, og siden bestille noe vin og mat fra restauranten og ligge i senga hele dagen og drikke og snakke til om kvelden, da jeg måtte stå opp og gjøre meg klar til å gå fra bar til bar og lese opp med Dag Solstad.

Jeg møtte opp i peisestua ved halv ellevetiden som avtalt, der han satt med kona Therese Bjørneboe, og jeg buste ut med at jeg var noe redusert fordi jeg hadde tilbragt dagen i senga drikkende med en kvinne. De lot seg ikke affisere, men Dag Solstad har i ettertid beskrevet episoden med disse ord:

«Vi skulle gå fra pub til pub og lese opp, i alt på fire puber tror jeg, den ene verre enn den andre, og dette var en lørdag kveld i Dølenes hovedstad, og vi skulle starte på den første puben kl. 22 (kanskje var det 21, nei det var 22). Jeg møtte Vigdis en halv times tid før vi skulle starte. Hun var på det tidspunktet mer beruset enn noen av de pubgjestene vi kom til å møte, kunne drømme om å bli, for ingen pubgjest kunne engang drømme om å slippe inn på en norsk pub i den tilstanden Vigdis nå var i. Men jeg pustet lettet ut. Jeg hadde gruet meg på forhånd, hva angikk meg og mitt publi-

kum, men nå pustet jeg lettet ut. Dette kom til å gå bra. Og det gikk bra.»

Jada, det gikk bra, men jeg var litt bekymret og bestemte meg for å endre image. At det måtte være forskjell på å være på festival som trettitre-åring og femtiture-åring. Så året etter sørget jeg for å si ja til så mange krevende oppdrag at det ikke ville bli tid til eskapader. Jeg skulle presentere den palestinske forfatterinnen Sahar Khalifeh som skulle holde årets Bjørnsonforelesning på Høgskolen og deretter intervju henne på Nansenskolen og deretter delta i debatter om Knut Hamsun og nazismen og forholdet mellom litteratur og politikk. Jeg leste meg opp på Khalifeh og palestinske kvinners situasjon og Palestina-Israel-konflikten og på Hamsuns forfatterskap, som jeg aldri hadde lest i sin helhet. Det er derfor, også, vi sier ja til å dra på festival, tenkte jeg, i hvert fall når man er blitt et modent og ansvarlig menneske, for å måtte kaste seg over utfordrende emner som krever din fulle tankekraft. Og hvis festivalen er internasjonal, slik festivalen på Lillehammer er, med prominente gjester fra alle verdenshjørner, får man i tillegg til å hilse på celebriteter, muligheten til å forbedre sin engelsk.

Jeg ankom Høgskolen vel forberedt, og da introduksjonen av Khalifeh var gjennomført, fulgte jeg foredraget og gjorde notater og lærte mye, og intervjuet henne på Nansenskolen og lærte mer. Og da intervjuet var over, motsto jeg parken og ølen og Stift og vinen og forleggere med bankkort, og gikk i stedet til mitt hotellrom og forbedret min Hamsun. Og da debattene om litteratur og politikk var over, og noen hadde ment at alt er politisk, og andre at det fikk være måte på, dro jeg til Nansenskolen og holdt ord for natta, og gjorde det edru, og gikk deretter til hotellet og la meg og åpnet ikke da det ble banket på av folk som mente jeg burde ha nachspiel. For jeg skulle delta i et radioprogram dagen etter, med selveste litteraturformidler og Hamsun-kjenner Atle Kittang, som jeg beundret. Vi møttes på NRK's distriktskontor og klemte hverandre, for vi hadde hilst før, hos den før nevnte Linneberg, og da hadde Kittang spilt vakkert på piano, kunne jeg huske, og nå snakket han vakkert om Hamsun med sin melodiose, poetiske nynorske stemme, slik jeg husket den fra *Luft*,

vind, ingenting om Hamsun og den lille boka om Sigmund Freud jeg hadde lest i filler og biter. Det var stort for meg å sitte i studio med ham, og å få kjøre ham tilbake til sentrum etterpå, og når jeg hadde ham slik for meg selv i bilen, måtte jeg spørre ham om kjærligheten, for han hadde nettopp funnet den, visste jeg, han var nygift, og da var det vel håp også for meg? Det trodde han bestemt, sa han og smilte oppmuntrende, og vi klemte hverandre til avskjed, og siden har jeg ikke sett ham. Det ble Atlas siste festival dessverre. For om det er håp for oss på kort sikt, vet vi hvordan det ender, og det glemmer vi ikke på festival for det skriver litteratene mye om, og de beste av dem, som Atle, gjør det på vakkert og fortrøstningsfullt vis.

«Det var ganske irriterende å sitte på lag med uberømte barnebokforfattere og nyansatte redaktører i perifere tidsskrifter og få spørsmål skreddersydd for laget til Solstad på bordet bortenfor.»

Så det blir lettere å bære det du erfarer når du deltar, år etter år, at det tynnes i rekkene, hvordan folk faller fra. Stig Sæterbakken og Triztan Vindtorn og Torunn Borge og Terje Johannesen og Jon Sveinbjørn Jonsson og Georg Johannesen, men heldigvis kommer nye stemmer stadig til, slik at Kjersti Annesdatter Skomsvold og Erlend Nøtvedt allerede er for veteraner å regne, men de oppfører seg ordentligere enn vi gjorde, har jeg inntrykk av, men kanskje er det bare noe jeg tror, fordi jeg ikke henger på kaféene så langt på natt lenger, slik at jeg ikke får med meg hva de bedriver? For i fjor eller forfjor støtte jeg på Selma Lønning Aarø og Henning Bergsvåg og Jon Øystein Flink på torget, de hadde vært på polet og skulle til hotellet og vorse, sa de, så holdt de altså fremdeles på, de fremdeles unge, midt på lyse formiddagen. Rom 311, ropte Selma etter meg, og jeg ble smigret over at hun trodde det var gang i den gamle tanta selv om hun var kommet i overgangsalderen. At den ikke var noen hindring, skulle imidlertid vise seg neste dag, da jeg slo meg løs,

ikke på rom 311, men på quizen, som som vanlig ble avholdt i Bankens store sal og som laget til Dag Solstad vant, som vanlig. Ja, de hadde hentet ham opp til byen i ens ærend under påskudd av at han skulle snakke om Kierkegaard og Ibsen, for om dem sa han fint lite da vi møtte opp på baren ved elven for å høre, men ved det runde bordet i Banken var han ikke skåret for tungebåndet, selv om han hvisket med sin laveste stemme for ikke å røpe de riktige svarene for sine konkurrenter. Det var ganske irriterende å sitte på lag med uberømte barnebokforfattere og nyansatte redaktører i perifere tidsskrifter og få spørsmål skreddersydd for laget til Solstad på bordet bortenfor, der de humret og ropte: Ja! og Netopp! Det var altså ingen vits i å være edru, så jeg bestilte ganske mange flasker hvitvin. Og da Solstads lag vant, for sjette gang på rad, og løftet den svære, ganske vulgære gullpokalen i været, slo jeg på glasset og fortalte forsamlingen at jeg fant quizen urettferdig, for det var ingen spørsmål om hetetokter og overgangsalder, til tross for at det var kvinner i klimakteriet som holdt bokbransjen oppe. De i overgangsalderen klappet, og det var en hel del.

Samme år, eller året etter, eller året før, ble den norske litterære kanon kåret og sitater fra de femogtjue viktigste verkene inngravert på plaketter som ble støpt ned i grunnen på sentrale steder i byen, og i løpet av festivalen skulle de avdukes. Jeg hadde sagt ja til å avduke sitatet fra Aasmund Olavsson Vinjes *Ferdaminne* på Lillehammer jernbanestasjon, hvorfor ikke?

Jeg tok toget, for jeg skulle være litterært innslag underveis, sammen med svensk-kurdiske Mustafa Can. For når forfatterne likevel satt der uvirksomme på toget med potensielt betalende festivalgjester, kunne de vel drive reklame? Vi gjorde som vi var bedt om og betalt for, reiste oss og leste med høye røster fra våre verker, men medpassasjerene var uinteresserte og ukultiverte, snakket i telefon og hysjet, og noen reiste seg og gikk. Så satt vi molefonkne tilbake og Mustafa bladde distré i programmet og spurte hvem Vinje var. Vinje visste jeg lite om, viste det seg, og Mustafa spurte hvorfor jeg da var valgt til å holde tale om ham.

Tale? spurte jeg, det hadde ingen fortalt meg, men nå så jeg det, svart på hvitt, og jeg som trodde jeg skulle rive et tøyestykke vekk og si: Voilà!

Vi hadde passert Moelv, det var ti minutter til ankomst, jeg slo Arilds nummer, som jeg fremdeles kunne utenat, ba til Gud om at han måtte svare, og ble bønnhørt. Jeg forklarte ham situasjonen, og han ga meg en instant-Vinje-innføring, så da jeg steg av på Lillehammer stasjon fem minutter seinere, gikk jeg med rolige skritt mot velkomstkomiteen og utsendingene fra Gudbrandsdølen Dagningen og sa disse bevingede ord:

«Vinje, den godeste Aasmund Olavsson Vinje, var ofte ute i hardt vær. Kritikerer Hartvig Lassen, rektor ved Bergen Pigeskole, og for øvrig en filosofisk og litterært belest og ellers ikke dårlig kritiker, sa en gang dette om ham:

Halvhet i tanke, halvhet i kunst, halvhet i alt – det er hele Vinje!

Men Hartvig Lassen er for lengst gått i glemmeboka, mens Vinjes setninger nå er inngravert i edelt metall og støpt i Lillehammers æverdige jord og dermed forevige og dessuten skal avdukes her i dag! Dø! ble han kalt og dølamål kalte de språket hans, men han snudde det, den vovede Vinje, til sin fordel og kalte bladet han utga for *Dølen* og det arrogante Monrads Morgenblad for *Mærrabladet*.»

I ettertid framstår det ikke opplagt at jeg skulle avduke Vinjes sitat fra *Ferdaminne*, i stedet for Øyvind Rimbereid for eksempel, eller Thure Erik Lund for eksempel. Da var det mer fornuft i at da festivaltemaet et par år etter var penger, og de trengte en usympatisk og frekk person til å agere bankdirektør fra borgerskapet, og vert for den store Banknatta, falt valget på meg. Og igjen fikk jeg glede av å ha en forhenværende kjæreste, som lånte meg en dress som passet. Hatt og slips fikk jeg låne av to generøse frivillige. Med dette antrekket på kroppen følte jeg meg nådeløs og usårbar og ba skamløst om gratis drinker i alle barer, og ingen turte si nei. Da jeg støtte på Per Nordanger fra *Spartacus*, krevet jeg inn mine fem hundre kroner med rente og renters rente og fikk det umiddelbart. Det var lett å være bankdirektør. Jeg introduserte det ene innslaget etter det andre med ironiske spark til en bransje som smykker seg med kunst, kultur, katedral, mens den i realiteten er børs, bank, bestselger, hvorfor ikke si det som det er: Bort med uselgelige uleselige poeter,

forfattere som bare skriver én bok i året og i tillegg en uforståelig, jålete oppstyltet en. Bort med usignerte, ubarberte loslitte brilleslanger og usexy gråhårede gamlinger som bare gjentar seg selv.

Å, det var deilig å få sagt det som alle vet og alle tenker, men ingen tør uttale, og likevel var jeg trist da jeg tuslet hjem og tok dressen av, hvordan skulle det gå med oss alle?

Også om morgenen var jeg nedstemt, men hadde heldigvis en hund å være sammen med, for man blir glad av å henge med hunder, se dem løpe og logre med halene, takknemlige over å være til. Det var Demian Vitanza som var hunden. Gabriel Moro, som var kunstnerisk rådgiver det året, hadde fått det for seg at vi skulle gjøre noe sammen, og Demian ville undersøke hva det gjør med forholdet mellom hund og eier at hunden kjøpes og kan selges og er prisgitt eieren som *eier* den. Demian hadde hundekostyme og var min, fullt og helt. Jeg gikk med ham i bånd gjennom byen og ville være hengiven og kjærlig, men det holdt hardt når han løp etter damene og snuste dem under skjørtene, da måtte jeg korrigere og skjenne. Og skulle jeg i butikken, og det skulle jeg, måtte jeg binde ham utenfor til en takrenne, og da begynte han å pipe og lengte. Da vi var i parken for å høre Beate Grimsrud lese fra *En dåre fri* og Agnes Ravatn kåsere om sin økonomiske misære, begynte han å bjeffe, og jeg måtte snakke hardt til ham. Da ble han deprimerert og ville gjøre meg blid igjen og vise meg sin underdanighet ved å legge seg på rygg med store fakker og mange lyder, og til slutt måtte vi gå. Og inn på biblioteket der Kjartan Fløgstad skulle presentere den siste boka si, som jeg gjerne ville høre om, kunne jeg ikke ta ham, og bandt jeg ham utenfor, begynte han å ule, for han følte seg ensom uten meg og ville være sammen med meg hele tiden, og slåss med andre hunder og tisse på stolper. Men det var kjedelig for meg i lengden, for selv om han var søt, sa han ikke annet enn voff, og det var kjipt når det skjedde så mye interessant like i nærheten. Ragnar Hovland og Tove Bakke skulle lese tekster fra Cuba, og Ragnar spille ukulele, men jeg ville gå glipp av det, på grunn av hunden.

Jeg så ikke annen utvei enn å auksjonere ham bort. Gikk til Søndre park da det litterære programmet var over, inntok scenen

og viste ham fram, men ingen bød. Han er gratis, ropte jeg i desperasjon, men ingen ville ha ham. Da blir det avlivning, truet jeg, uten at noen reagerte, så tuslet vi i retning byens dyreklinikk som kunne hjelpe meg for femten hundre kroner.

Det var en tankevekker. Jeg sov ikke på flere netter, rystet av den overraskende innsikten i min egen brutale og hovmodige menneskenatur. Av ren skyldfølelse bestilte jeg hund da jeg kom hjem. Ingen skal si at erkjennelser på litteraturfestival ikke får betydning for det virkelige livet.

Sånn hadde det seg at da jeg ankom Lillehammer to år seinere, skulle jeg ikke bo på Breiseth, men på Birkebeinerhotellet utenfor byen, der de har hunderom. Og det var kanskje like greit, tenkte jeg, å husere langt fra byens skjenkesteder. Første formiddag gikk jeg, etter å ha luftet min Emma Hjorth, ned til Café Stift, der jeg skulle samtale med Dorthe Nors og Lena Andersson under vignetten *Den vanskelige kjærligheten* som festivalledelsen åpenbart mente jeg kunne noe om. Med tungt hjerte hadde jeg lest Nors *Minna mangler et øvelokale* og med fornøyelse Anderssons *Egenmäktigt förfarande – en roman om kärlek*, om Esters umulige forelskelse i kulturmannen Hugo Rask. De leste litt, så snakket vi litt, og ble deretter enige om at kjærligheten er vanskelig og at kjønne er forskjellige, men ikke så forskjellige, for kjønnsrollene er i endring, og hva er natur og hva er kultur og så videre. Så løp jeg til Nansenskolen og diskuterte sakprosa med Åsne Seierstad og Jan Kjærstad som begge mente at begrepet sannhet er problematisk. Deretter løp jeg til hotellet der Emma ventet tålmodig. Jeg gikk en lang tur med henne, og vel tilbake kjente jeg behov for et glass, for jeg var ferdig for dagen og ikke så verst fornøyd med egen innsats. Men jeg ville ikke ta hunden med i byen, for jeg visste fra fjoråret hvor komplisert det var med hund.

I stedet tok jeg Emma med bak i hotellhagen og satte meg i det veldig grønne gresset i solveggen med en kagge hvitvin og mac-en. Der satt jeg og hygget meg, mens Emma løp lykkelig, og jeg tenkte på alt det smarte Lena Andersson hadde sagt. Og jeg skrev noen lange mail til henne, for når man er på festival, men

ikke der det foregår, lengter man dit og blir rastløs. Hun svarte på den første og andre og tredje, men ikke på den fjerde som om-handlet min skjøre psyke, eller den lange femte, om min barndom eller den enda lengre sjette om vanskelighetene ved å være en offentlig figur som stadig får underlige private henvendelser det er umulig å svare på. Og jeg ble fornærmet, selv om jeg visste hun var på vei inn for å se Liv Gulbrandsens bejublete kortversjon av *Fifty shades of grey*. Jeg drakk mer, og fikk for meg at Andersson var en Rask som fikk folk til å bli opptatt av seg, for så å forsvinne ut av livene deres, som om ingenting hadde hendt, og det skrev jeg til henne i en ganske anklagende tone. Heller ikke den fikk jeg svar på, og forresten kunne det være det samme, for jeg skulle sannelig ikke være noen påtrengende Ester, det kunne hun bare glemme, og angre, men nå måtte jeg tisse og skulle gå inn i hotellresepsjonen, da jeg syntes jeg så Terje Dragseth der inne og rygget tilbake. For han hadde nettopp under lanseringen av sin nye novellesamling, refset sine kolleger for ikke å skrive politisk og samfunnskritisk rått nok, og hadde nevnt meg ved navns nevning, sammen med Roy Jacobsen, som eksempler på forfattere som i hvert fall ikke skrev politisk, som i hvert fall ikke gjorde noe nytt under sola, så hvordan skulle jeg opptre i møte med ham?

Jeg turte ikke gå gjennom resepsjonen av redsel for å støte på Dragseth, og tenk om også Andersson, som jeg nettopp hadde anklaget for å være en kynisk Rask, også bodde her? Hvordan komme seg i sikkerhet for slike folk, når man må tisse var spørsmålet, og det er i grunnen den slags spørsmål som dominerer på festival. Da kom jeg på at vinduet mitt sto oppe, og jeg bodde i første etasje, så da kunne jeg vel krype inn gjennom det? Jeg listet meg rundt hjørnet og holdt vakt, ventet til Jan Erik Vold og en jazzmusiker som skulle opptre i Banken om kvelden var kommet vel innenfor, listet meg til vinduet, fikk åpnet det ganske mye, kastet Emma inn og skulle følge etter, men rumpa mi var for svær og jeg satte meg fast. Da hørte jeg Britt Karin Larsens milde stemme bak meg, – Vigdis? spurte hun, og jeg vred på hodet og der sto hun med ryggsekken og sin beroligende skikkelse. Jeg forklarte situasjonen og ga henne nøkkelkortet, tre nervepirrende minutter

«Derfor, mine venner, skal vi hyppig oppsøke litteraturfestivalen for ikke å forherlige oss i egen sikkerhet, den verste av alle laster.»

seinere sto hun på rommet mitt og koste med hunden, og så fikk hun vinduet helt opp så jeg kunne krype inn og i redning.

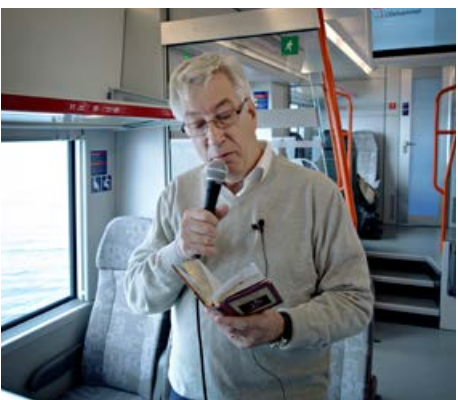
Hun var på vei til middag med sin redaktør Harriet Karoliussen som jeg hadde hatt et Lillehammer-eventyr med for noen år tilbake, for å feire at Britt Karin hadde fått Doublougprisen. De skulle spise på en restaurant utenfor allfarvei, fordi Britt Karin var like nervøs for store menneskemengder som meg, og særlig slike som besto av litterater. Og jeg ble invitert med, og det ble en minneverdig middag full av mimring. Harriet husket ikke eventyret vårt slik jeg husket det, insisterte på at hun aldri hadde sovet over på rommet mitt, og da jeg minnet Britt Karin om den gangen hun og jeg skulle lese opp på Maihaugen og jeg hadde glemt boka jeg skulle lese fra og i all hast fikk låne en av Jo Eggens og i stedet leste opp fra den, mente hun at det var Arne Rustes bok jeg hadde lest opp fra. Og da Harriet skulle fortelle om sin største opplevelse på Lillehammer, nevnte hun den gangen hun hadde hatt ansvaret for den feirede amerikanske romanforfatteren Richard Ford, mens jeg var sikker på at Richard Ford aldri hadde vært på Lillehammer, men tvert imot gjestet Bjørsonfestivalen i Molde mange ganger.

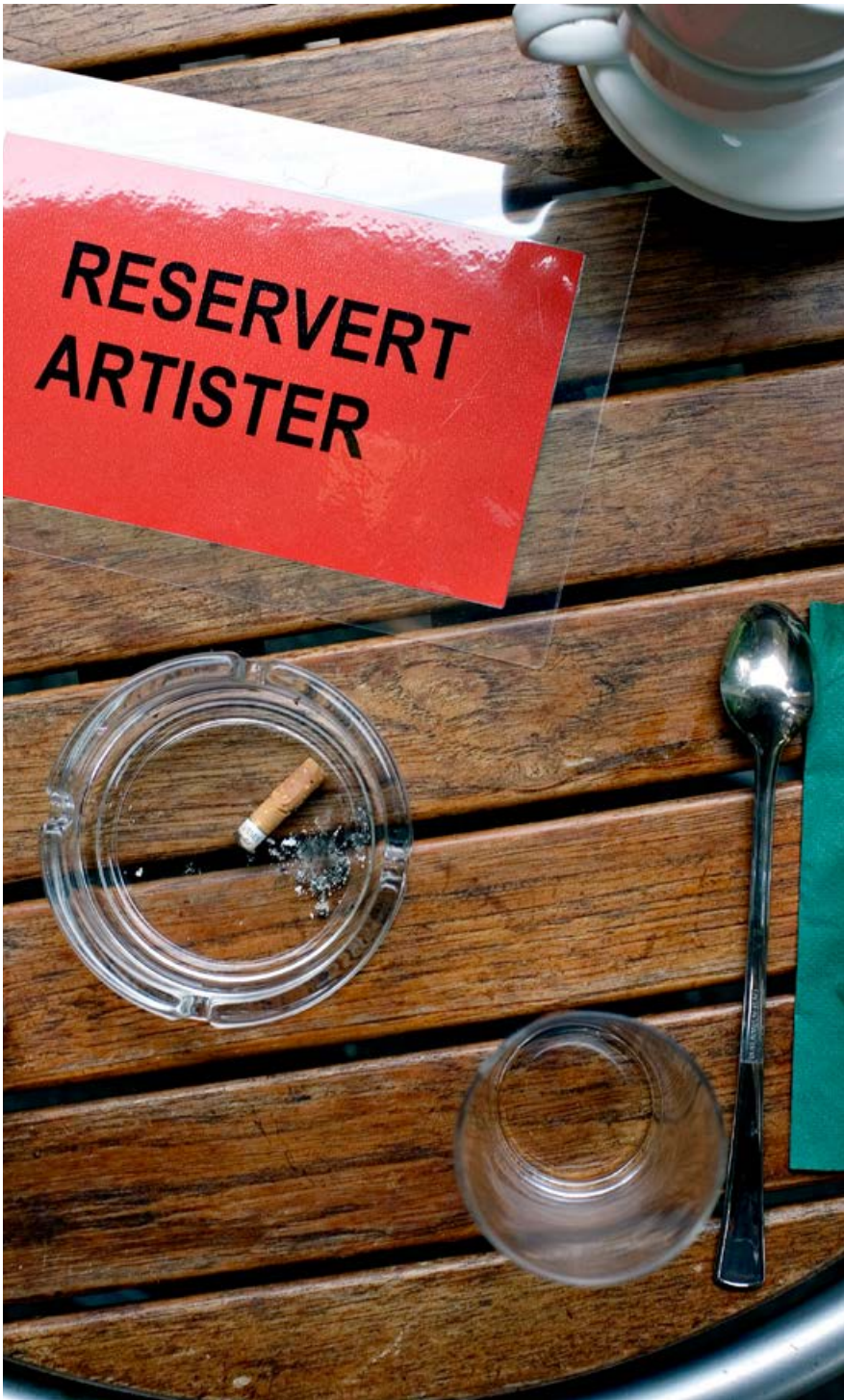
Stemningen ble amper rundt bordet til vi minnet hverandre om at felles sannhet ikke finnes, og at det i hovedsak er bra at vi husker forskjellig for da er det dumt å framstå bråsikker, og tvilen vil komme den usikre erindrende til gode. Og at det er en god ting at debattene om litteraturkritikken og kjønnes betydning og forholdet mellom litteratur og politikk stadig arrangeres, år etter år og med nye deltagere som ser sakene i et nytt lys, for endelige svar på komplekse spørsmål finnes ikke, for alt er i bevegelse. Derfor, mine venner, skal vi hyppig oppsøke litteraturfestivalen for ikke å forherlige oss i egen sikkerhet, den verste av alle laster.

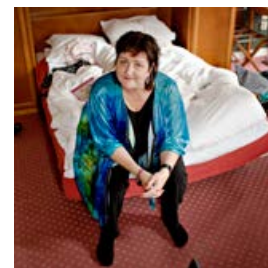
ØYEBLIKK I FESTIVALENS HISTORIE

FOTO AV LARS EIVIND BONES, DAGBLADET

FESTIVALEN ÅR FOR ÅR

1993

Sigrid Undset-dagene ble arrangert for første gang.

Ildsjelene bak: Torunn Margrete Eriksen og Helene Strand Johansen

Tema: Biografien som litterær sjanger

Antall arrangementer: 16

Forfattere: Tordis Ørjasæter, Gidske Anderson, Liv Bliksrud, Klaus Hagerup og Liv Køltzow.

1994

Sigrid Undset-dagene ble arrangert for andre gang.

Ildsjelene bak: Torunn Margrete Eriksen og Helene Strand Johansen

Tema: Middelalderen

Antall arrangementer: 16

Forfattere: Trond Berg Eriksen, Georg Johannesen, Eivind Luthen og skuespiller Juni Dahr.

1995

NORSK LITTERATURFESTIVAL
SIGRID UNDSET-DAGENE STIFTET

Festivalen ble stiftet, under navnet Sigrid Undset-dagene, Lillehammer litteraturfestival.

Stiftere: Lillehammer kommune, Nansenskolen, Maihaugen, H. Aschehoug & Co., Lillehammer Utvikling og Bjerkebæk.

Prosjektleder: Trine Vollan

Styreleder: Helene Strand Johansen

Rådsleder: William Nygaard

Tema: «Men menneskenes hjerter forandres aldeles intet i alle dager.» Sigrid Undsets helgenlegender og biografier.

Antall arrangementer: 46

Besøkstall: 2800

For første gang: Festival

Forfattere: Toril Brekke, Dag Sols-tad, Erik Bystad, Gro Dahle, Marianne Fastvold, Anne Karin Elstad, Øystein Wingaard Wolf, Torill Thorstad Hauger, Vigdis Hjorth, Jan Kjærstad, m.fl.

1996

Prosjektleder: Trine Vollan

Styreleder: Birgit Jaastad

Rådsleder: William Nygaard

Tema: 60-åra

Besøkstall: 7003

For første gang: Debutantseminaret.

Tore Renberg og Selma Lønning Aarø var blant forfatterne som deltok på det aller første debutantseminaret.

Forfattere: Jan Erik Vold, Bjørg Vik, Liv Køltzow, Lars Saabye Christensen, Ove Røsbak, Gro Dahle, Ingar Sletten Kolloen, Edvard Hoem, m.fl.

1997

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk konsulent: Øyvind Berg

Styreleder: Birgit Jaastad

Rådsleder: William Nygaard

Tema: 70-åra

Besøkstall: 6593

Antall arrangementer: 40

For første gang: Kritikerseminaret

Forfattere: Jan Erik Vold, Kjartan Fløgstad, Kjell Erik Vindtorn, Anne-Cath Vestly, Brit Bildøen, Ketil Bjørnstad, Eldrid Lunden, Tove Nilsen, Svein Jarvoll, Geir Gulliksen, Elend Loe, Arild Nyquist m.fl.

1998

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk konsulent: Øyvind Berg

Styreleder: Birgit Jaastad

Rådsleder: William Nygaard

Tema: Norsk samtidslitteratur

Besøkstall: 8482

Antall arrangementer: 42

Høydepunkt: Lyrikkdag på Norsk Vegmuseum med et publikum på over 700.

Forfattere: Jostein Gaarder, Lars Saabye Christensen, Torgeir Rebolledo Pedersen, Tore Renberg m.fl.

1999

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk konsulent: Øyvind Berg

Styreleder: Birgit Jaastad/Jesper Holte

Rådsleder: William Nygaard

Tema: «Fordømte diktere»

Publikum: 10 079

Antall arrangementer: 46

For første gang: Festivalen fikk hjemmeside på Internett.

Happening: Wenche Foss leste på ungdomsarrangementet Happy Hour på Felix Pub.

Milepæl: Festivalen passerte 10 000 besøkende.

Visuell profil med utgangspunkt i Kjersti Wexelsen Goksøys skulptur av Sigrid Undset ble utformet.

Nobelsprisvinner Jose Saramago var bekreftet, men måtte dessverre melde avbud.

Forfattere: Göran Sonnevie, Aldo Keel, Toril Brekke, Stig Sæterbakken, Triztan Vindtorn, Georg Johannesen, Jon Fosse, Pia Tafdrup, Karin Moe, Inger Elisabeth Hansen m.fl.

2000

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk konsulent: Øyvind Berg

Styreleder: Jesper Holte

Rådsleder: William Nygaard

Tema: Dårskap og diktere

Publikum: 9200

Antall arrangementer: 50

For første gang: Sigrid Undset-forelesningen arrangert for første gang, med Karsten Alnæs som foredragsholder. Dette skjedde 20. mai, på Sigrid Undsets fødselsdag.

Happening: Jonny Halbergs opplesning hengende over juvet i Mesnaelva.

Forfattere: Jan Erik Vold, Ingar Sletten Kolloen, Jonny Halberg, Karl Ove Knausgård, Hanne Ørstavik, Ari Behn, Kjell Askildsen, Ole Robert Sunde, Trude Marstein, m.fl.

2001

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk ansvarlig: Øyvind Berg

Styreleder: Jesper Holte

Rådsleder: William Nygaard

Tema: Makt

Publikum: 10 900

Antall arrangementer: 50

For første gang: Pub til pub. H.K.H. Prinsesse Märtha Louise sto for den offisielle åpningen av festivalen.

Høydepunkt: Urpremiere på teaterkonserter over Georg Johannesens *Ars Moriendi*, komponist Guttorm Guttormsen.

Forfattere: Ari Behn, Dag Solstad, Vigdis Hjorth, Karl Ove Knausgård, Thorvald Steen, Søren Ulrik Thomsen, Ingvar Ambjørnsen, Jo Nesbø m.fl.

2002

Daglig leder: Randi Thorsen

Kunstnerisk ansvarlig: Øyvind Berg

Styreleder: Jesper Holte

Rådsleder: William Nygaard

Tema: Myter

Publikum: 15 600

Antall arrangementer: 69

For første gang: Internasjonalt forleggerseminar i regi av Forleggerforeningen.

Happening: Storskjermoverføring av vielsen mellom Prinsesse Märtha Louise og Ari Behn. Professor Bjørn Quiller kommenterte på direkten hvilke myter som ble berørt i vielsesritualet. Festivalen arrangerte nasjonalsangkonkurranse. Gro Dahle vant med sin rap «Norge i fløtesaus».

Forfattere: Lars Saabye Christensen, Stig Sæterbakken, Lars Ramsli, Hans Herbjørnsrud, Tor Åge Bringsværd, Jens A. Riisnæs, Torunn Borge, Antonia S. Byatt, Mirja Unge m.fl.

2003

Daglig leder: Randi Thorsen
Kunstnerisk leder: Øyvind Berg
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: William Nygaard
Tema: Forbrytelse og poesi
Publikum: 14 100
Antall arrangementer: 74
For første gang: Litteraturtog fra Oslo til Lillehammer, i samarbeid med Dagbladet.
Milepæl: Det ble markert at det var hhv. 100 og 75 år siden Bjørnstjerne Bjørnson og Sigrid Undset fikk sine Nobelpriser i litteratur.
Forfattere: Åsne Seierstad, Barbara Ehrenreich, Beate Grimsrud, Kim Småge, Pedro Carmona-Alvarez, Bertrand Besigye, Tone Hødnebo, Ulf Carl Olov Nilsson, Eva Jensen, Thure Erik Lund, Linn Ullmann, Anne Cath. Vestly, m.fl.

2004

Daglig leder: Tone Kolaas
Kunstnerisk leder: Birgit Hatlehol.
 John Erik Riley som litterær rådgiver
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: William Nygaard
Tema: Europa
Publikum: 14 200
Antall arrangementer: 134
For første gang: Litteraturquiz
Milepæl: Festivalens omfang økte markant, fra i overkant av 70 arrangementer til vel 130. Festivalen ble utvidet til å favne sakprosa, samt at den fikk en mer internasjonal profil med en rekke forfattere utenfor Norden i programmet.
Happening: Pub til pub med Vigdis Hjorth og Dag Solstad.
Kåring: I samarbeid med Morgenbladet kåret festivalen de 10 beste forfatterne under 35 år.
Forfattere: Suzanne Brøgger, Göran Rosenberg, Svetlana Aleksijevitj, Ali Smith, Eva Joly, Ingvar Ambjørnsen, Herbjørg Wassmo, Thure Erik Lund, Carl Frode Tiller m.fl.

2005

Daglig leder: Tone Kolaas
Kunstnerisk leder: Birgit Hatlehol.
 John Erik Riley som litterær rådgiver.
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: William Nygaard
Tema: Strid og forsoning
Publikum: 16 800
Antall arrangementer: 141
Milepæl: Festivalen 10 år
Forfattere: Amos Os, Antony Beevor, P.O. Enquist, Richard Ford, Stig Larsson, Mikael Niemi, Kjell Heggelund, Jan Erik Vold, Triztan Vindtorn, Levi Henriksen, Chenjerai Hove, Claus Beck-Nielsen, Anne B. Ragde, Xinran m.fl.

2006

Daglig leder: Tone Kolaas
Kunstnerisk leder: Birgit Hatlehol.
 John Erik Riley som litterær rådgiver.
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: William Nygaard/Frode Sannum
Tema: Scenesettelse
Publikum: 17 000
Antall arrangementer: 158
Milepæl: Festivalen ble knutepunktstival og fikk styrket økonomien betraktelig, ikke minst innebar det forutsigbare økonomiske rammer som gjør det mulig å drive langtidsplanlegging.
Happening: Bokhandleren fra Kabul deltok på festivalen.
Forfattere: Thomas Hylland Eriksen, Zadie Smith, Toril Moi, Slavenka Drakulić, Katarina Frostenson, Lars Mytting, William T. Vollmann, Mara Lee, Øyvind Rimbereid, Eldrid Lunden, Einar Mår Gudmundsson, Roy Jacobsen, Gunnhild Øyehaug m.fl.

2007

Daglig leder: Randi Skeie
Kunstnerisk rådgiver: Stig Sæterbakken
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: Frode Sannum
Tema: Utroskap
Publikum: 20 550
Antall arrangementer: 196
For første gang: Pegasus ble lansert som festivalens tilbud til barn og unge. Hovedforedraget var nytt av året og ble holdt av selveste Herta Müller.
Kåring: Norsk litterær kanon ble presentert på Lillehammer under festivalen.
Happening: Litterær vandring langs Mesnaelva med Tomas Espedal og Morten Søndergaard.
Høydepunkt: Antony and the Johnsons i Håkonshallen.
Forfattere: Herta Müller, Tor Obrestad, Sara Stridsberg, Frid Ingulstad, Einar O. Risa, Carl-Michael Edenborg, Sissel Lie, Harald Rosenløw Eeg, Jette A. Kaarsbøl, Beate Grimsrud, Peter Zilahy, Yasar Kemal m.fl.

2008

Daglig leder: Randi Skeie
Kunstnerisk rådgiver: Stig Sæterbakken
Pegasus-ansvarlig: Widar Aspeli
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: Frode Sannum
Tema: Fremtiden
Publikum: 20 000
Antall arrangementer: 215
Happening: Stormtrooper i gatene! Margaret Atwood ble intervjuet av Simen Ekern. Mens Ekern satt i Søndre park og Atwood i Toronto bidro hologramteknologien til at det så ut som de satt ved samme bord i parken på Lillehammer. Etter samtalen signerte Atwood bøker for Lillehammerpublikumet med en «long pen».
Forfattere: Naja Marie Aidt, Merete Morken Andersen, Laila Bokhari, Tor Åge Bringsværd, Ian Buruma, Mircea Cărtărescu, Nikolaj Frobenius, Tone Hødnebo, Rebecca Kjelland, Naomi Klein, Anuradha Roy, Torgny Lindgren og Markus Zusak.

2009

Daglig leder: Randi Skeie
Kunstnerisk rådgiver: Stig Sæterbakken/Endre Ruset
Pegasus-ansvarlig: Widar Aspeli
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: Frode Sannum
Tema: Sannhet
Publikum: 22 386
Antall arrangementer: 190
Krise: Invitasjonen av holocaust-fornektteren David Irving førte til massiv kritikk og til at Fritt Ord truet med å trekke sin støtte til festivalen. Styret trakk invitasjonen og kunstnerisk rådgiver Stig Sæterbakken gikk fra stillingen.
Forfattere: Sofi Oksanen, Aravind Adiga, Henning Bergsvåg, Victoria Hislop, Karl Ove Knausgård, Lene Kaaberbøl, Jan Roar Leikvoll, Darren Shan, Per Pettersen, Saher Khalifeh, Åsa Linderborg m.fl.

2010

Daglig leder: Randi Skeie
Kunstnerisk rådgiver: Endre Ruset
Pegasus-ansvarlig: Widar Aspeli
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: Frode Sannum
Tema: Løsrivelse
Publikum: 25 600
Antall arrangementer: 199
Milepæl: Festivalen 15 år.
Forfattere: Mahmoud Dowlatbadi, Vigdis Hjorth, John Irving, Tomas Espedal, Susan Abulhawa, Trude Marstein, Amal Aden, Morten Søndergaard, Kjersti Annesdatter Skomsvold, Einar Mår Gudmundsson m.fl.

2011

Daglig leder: Kjersti Stenseng
Kunstnerisk rådgiver: Endre Ruset/Lars Mytting
Pegasus-ansvarlig: Randi Høiholt-Vågsnes
Styreleder: Jesper Holte
Rådsleder: Frode Sannum/Nina Refseth
Tema: Byen
Publikum: 23 340
Antall arrangementer: 218
Happening: Mer enn 500 fulgte Dag Solstad på hans vandring gjennom Lillehammer og *Roman 1987*.
Forfattere: Tove Nilsen, Jonny Halberg, Marie Ameli, Shaun Tan, Dag Solstad, Beate Grimsrud, Asli Erdoğan, André Brink, Kate Morton, Colm Tóibín, Kjell Westö, Terry Eagleton m.fl.

2012

Daglig leder: Marit Borkenhagen
Kunstnerisk rådgiver: Gabriel Moro
Pegasus-ansvarlig: Randi Høiholt-Vågsnes
Styreleder: Jesper Holte/Harald Thoresen
Rådsleder: Nina Refseth
Tema: Penger
Publikum: 22 852
Antall arrangementer: 257
For første gang: Vesaas-foredraget som ble holdt av vinner av Tarjei Vesaas debutantpris Lina Undrum Mariussen.
Happening: Demian Vitanza opptrådte som Vigdis Hjorths hund.
Forfattere: Ko Un, Adonis, Adam Zagajewski, Ellen Einan, Tomas Espedal, Nicole Krauss, Merethe Lindstrøm, Linda Boström Knausgård, David Vann, Gyrdur Eliasson, Jens Lapidus, Ulli Lust m.fl.

2013

Daglig leder: Marit Borkenhagen
Kunstnerisk rådgiver: Lina Undrum Mariussen
Pegasus-ansvarlig: Randi Høiholt-Vågsnes
Styreleder: Harald Thoresen
Rådsleder: Nina Refseth/Margit Walsø
Tema: Ansvar
Publikum: 24 173
Antall arrangementer: 218
Happening: Vigdis Hjorth, Cecilie Løveid og Ingelin Røssland skrev og urframførte nye stev.
Forfattere: J.M. Coetzee, Nuruddin Farah, Mette Karlsvik, Märta Tikkanen, Judith Hermann, Fransesca Simon, Lars Saabye Christensen, Mara Lee, Jon Michelet, Riika Pulkkinen m.fl.

2014

Daglig leder: Marit Borkenhagen
Kunstnerisk rådgiver: Lina Undrum Mariussen
Pegasus-ansvarlig: Randi Høiholt-Vågsnes
Styreleder: Harald Thoresen
Rådsleder: Margit Walsø
Første festival uten tema
Publikum: 24 360
Antall arrangementer: 217
For første gang: Nordisk seminar med 12 inviterte deltakere.
Happening: Pussy Riot deltok på åpningen.
Forfattere: Svetlana Aleksijevitj, Lena Andersson, Slavenka Drakulić, Andrej Kurkov, Yahya Hassan, Arne Lygre, Kjell Askildsen, Dorte Nors, Julian Barnes, Monika Fagerholm, Ruth Lillegraven m.fl.

2015

Daglig leder: Marit Borkenhagen
Kunstnerisk rådgiver: Lina Undrum Mariussen/Linn Rottem (vikar)
Styreleder: Harald Thoresen
Rådsleder: Margit Walsø
Pegasus-ansvarlig: Anne-Thea Haavind/Helene Heger Voldner (vikar)
Milepæl: Festivalen 20 år
Antall arrangementer: 215
Happening: H.K.H. Kronprinsessen arrangerer litteraturtog som besøker festivalen.
Forfattere: Margaret Atwood, Bei Dao, Ingvild H. Rishøi, Helle Helle, Kjell Westö, Edouard Louis, Erlend O. Nødtvedt, Xi Chuan, Maria Navarro Skaranger, Barbro Lindgren m.fl.

EN STOR TAKK TIL

**FORFATTERE
FRIVILLIGE
SAMARBEIDSPARTNERE
SPONSORER
PUBLIKUM**

20 ÅR

NORSK SIGRID UNDSET-DAGENE LILLEHAMMER
LITTERATURFESTIVAL
26. - 31. MAI 2015